

De Nieuwe Uitjes in Weimar

Dag 1

'Ik heb maar een heel klein dingetje,' zegt Peter. We staan te wachten op het stationnetje van Fulda als hij plotseling deze ontboezeming doet. Wij zijn verrast en ontroerd, want nauwelijks een halve dag onderweg en dan al dit soort confidenties. Hij schrikt er zelf van. 'Ik doelde op iets anders.'

Wij zijn met de trein door Duitsland aan het sukkelen, overal zie je landschap als je uit het raam kijkt, met van die typisch Duitse huizen. En jawel, aan het eind van de middag zijn wij zowaar plotseling in Weimar. Het is er mooi weer. Tevreden dalen wij af naar de Altstadt, waar wij onze intrek nemen in Hotel Alt Weimar.

Biertje, wijntje, kopje thee. Vervolgens dwalen wij door het stadje naar restaurant Zum schwarzen Bären. Marjolijn voegt zich bij ons, die heeft in haar eentje een trein later genomen. Lekker eten, vrolijke kout. René houdt de inaugurele rede, hij schetst de

geschiedenis van de stad, zodat we een beetje een beeld hebben waar we terecht zijn gekomen. Vlakbij is Buchenwald, daar gaan we nog naartoe. Zouden de opa's van de serveersters hier ook bij de nazi's zijn geweest?

Misschien, maar dat kun je ze toch niet meer nadragen?

Nadragen niet, maar ik zou het toch willen weten.

Maar wij hebben toch ook niets meer te maken met de VOC? Moeten wij ons soms trots voelen over het optreden van Van Riebeeck, of ons schamen over Van Heutsz?

Tja, van die dingen. Geschiedenis zit onder je huid, Nederlanders zijn heel anders dan Duitsers, Fransen of Engelsen. Die zijn allemaal veel hiërarchischer, ze hebben veel meer met autoriteit en klasse. Wij Nederlanders zijn al eeuwenlang egalitair en vrijgevochten. Dat zit in onze geschiedenis. Wij zijn wat we zijn door onze geschiedenis, inclusief Van Riebeeck en Van Heutsz. Maar betekent dat dat je niet kunt worden aangesproken op wie je bent, omdat je niets kunt doen aan wat je overgenomen hebt van vroeger? Of kun je daar wel op aangesproken worden, en er wel iets aan doen, bijvoorbeeld er verantwoording voor nemen?

Zo zitten we gelijk midden in het debat.

Dag 2

Na een uitvoerig ontbijt gaan we de stad in, langs de dikke kop van Johan Nepomuk Hummel. Ik voorzie mij in een kleine boekhandel van de benodigde Schiller- en Goetheboeken, de dames pappen op de markt aan met een aardige schoenpoetsmeermiddelflesjesverkoper en laten zich liefdevol bezwendelen. Dan is er koffie. Rene en ik vragen ons af of we niet wat meer onzin moeten organiseren, in de trant van de Hogeschool voor Keiologie. Vervolgens maken we een wandeling door het park naar het Goethe Gartenhaus en het Haus am Horn. Schitterend aangelegd, misschien was het twee eeuwen geleden al net zo.

Tijdens de lunch praat Marjolijn ons bij over de ontstaansgeschiedenis van het Bauhaus in Weimar. Je hebt er mensen voor nodig die bevlogen zijn voor kunst, cultuur en de wereld van ideeën, zoals Groothertog Karel August in de tijd van Goethe en Schiller. Als je zulke mensen niet hebt is het gauw bekeken, na vijf jaar vertrok het Bauhaus alweer naar Dessau. Wie zijn tegenwoordig de Karel Augusts van Nederland, de mensen die kunstenaars aantrekken en groot maken? Endemol, Martijn Sanders, Cherry Duyns worden genoemd. Heeft de overheid hier misschien een opvoedende taak? Maar met die vraag dreigen we in een oeverloze politieke discussie te belanden.

Eerst maar eens het Bauhaus Museum bezoeken, daar hebben ze prachtige Feiningers en een intrigerend overzicht van hun curriculum. Maar Gropius en Itten kregen ruzie over hun opvoedende taak, en Klee en Kandinsky en al die anderen zullen zich ook niet onbetuigd hebben gelaten. Mensen zijn nu eenmaal rare peren. Daarna zoeken we tijdig een restaurant, want om 20.00 uur staat er al weer muziek op het programma. Voor Nelleke valt het niet mee, zelfs een eenvoudige biryani bij de Indiër is te scherp. Met wat droge rijst achter de kiezen spoedt zij zich naar het E-werk met ons, de oude electriciteitscentrale, waar de Weimarer Bigband een spetterend optreden geeft. Wat een talent en kunde en plezier!

Nog een aller-, aller-, aller-, aller-, allerlaatste slok in het hotel voor we gaan slapen. René trekt zijn jas uit. De waardin reageert onmiddellijk: 'Maar je broek hou je hier aan!' Zij

gaat zelf twee keer per jaar naar Buchenwald, daar word je bescheiden van, zegt ze. Dat staat morgen op het programma. Weimar is een spagaat, het verenigt de extremen van het goede en het slechte in zich, de hoogste kunst en de gruwelijkste foltering.

Dag 3

Het is koud maar zonnig. Met een taxi laten we ons vervoeren naar Buchenwald, over de zogenaamde Blutstrasse. Het is beklemmend daar aan te komen en rond te lopen. Je probeert je een voorstelling te maken van wat er gebeurd is, maar dat gaat niet. Het onvoorstelbare is niet voor te stellen. Op het hek staat de tekst Jedem Das Seine. Wat hebben de gevangenen en hun bewakers daar indertijd bij gedacht? De grote klok is blijven staan op kwart over drie, het moment van de bevrijding. We zien de foto's met bergen lijken, de ophang- en verwurgingshaken in de kelder, de plek waar het nekschot werd gegeven. In het museum wordt de 'alledaagse criminaliteit van het nazisme' getoond. Je bekijkt het met verbijstering. Op een grote kaart zie je de tientallen plekken in Europa waar concentratiekampen waren. Hoe is het toch mogelijk dat dit soort gruwelijkheid op zo grote schaal georganiseerd is? Wat voor beeld zit er achter van wat mensen zijn?

Als we staan te wachten op de taxi terug vragen we ons af wat voor beeld wij zelf hebben. Zijn mensen in wezen goed of slecht? Ik hou het bij het eerste, anders kan ik mijn eigen verbijstering niet begrijpen. Maar wat is er toch gebeurd dat dit heeft

kunnen ontstaan? Hoe komt een mens tot dit soort daden? Daar moeten we de vinger op zien te leggen. Volgens mij heeft het iets te maken met dat wij onszelf niet goed kennen, en misschien ook wel niet goed willen kennen.

'Is het niet gek steeds mensen te vervoeren die murw geslagen terugkomen uit het kamp?', vraag ik de taxichauffeur. Hij put zich uit in tekst en uitleg, maar geeft geen antwoord en zegt niets over zichzelf. 'Dat kan je toch ook niet verwachten', zegt Els. Inderdaad, misschien niet. En toch zou ik er wat meer de vinger achter willen krijgen.

Enmaal aangekomen bij het Residenz Hotel klaart de lucht. René heeft kaartjes voor de bibliotheek van Anna Amalia. Onder het genot van koffie en taart bekijken we de kunst aan de muur, die Marjolein knap lelijk vindt. Zij vertelt over het Stedelijk, waar ze vaak komt, daar zijn tegenwoordig voortdurend performances. Is alles eigenlijk niet een performance? Zijn wij zelf niet ook een performance? Kun je ons niet ook als kunst beschouwen? Nee, zegt Marjolijn beslist, daar moet je je anders voor gedragen. Hopelijk gaan we nog te horen krijgen hoe.

We bezoeken de bibliotheek, die weer hersteld is na de grote brand. Interessant. Daarna naar het huis van Liszt, waar de meester zelf nog op de grote vleugel uitvoeringen heeft gegeven. De klavierleeuw onderwees zijn leerlingen niet in techniek, alleen in de

ontwikkeling van een kunstenaars persoonlijkheid. Hoe doe je zo iets? Ik koop er een boekje over. En ik besluit ook nog het Nietzsche Archiv te bezoeken. Maar daar zit alleen een knorrige dame, zonder archief. Het had Nietzsche's enge zus zelf kunnen zijn.

's Avonds bekijken we een muzikaal toneel-cabaret over Goethes erotische escapades. Eerst lijkt het op oude heren die herinneringen ophalen aan vandattum, maar dan wordt het nog heel apart, met grote stukken uit Faust. Tot slot dineren we bij café 1900. Het eten is wisselend, de pianist matig, maar de locatie prima en we vermaken ons uitstekend.

Dag 4

Het is prachtig zonnig weer. Op het gemak kuieren we richting station. René werpt zich op als Reisefuhrer en laat ons nog enkele details bezichtigen. We zien wat Hitler voor had met de Weimarplatz, grote open ruimtes omgeven door enorme blokken, en een hoog bordes om zelf van af te kunnen schreeuwen. Aan het eind van de ochtend zitten we op een zomers terras en krijgen ter afsluiting enkele gedichten van Kopland te horen. Plus nog eens de vraag van het begin: wat hebben wij hier nu mee te maken? Wat voor rol speelt dit alles voor ons?

In de schaduw van een zitschommel praat ik er met Peter over. Hebben wij geschiedenis? Hebben wij bijvoorbeeld wat met onze eigen familie te maken? Ik heb zelf een tijdlang zonder geschiedenis willen leven, zonder familie of voorvaderen. Maar nu merk ik dat ik, net als iedereen, wel degelijk een erfgoed heb. Ik ben Nederlander, Brabander, Amsterdammer, Watergraafsmeerder, een Kessels en een Dovens, op allerlei manieren zit ik aan mijn verleden vast. En jawel, daar zit behalve erfgoed net zo goed erfgif in. Het erfgoed kan ik makkelijk benoemen, het erfgif is lastiger. Heb ik dat verdrongen? Wil ik het niet weten? Wil ik wel iets te maken hebben met de lastige plekken in mijn eigen geschiedenis?

Ik geloof dat ik niet veel anders ben dan de rest van de mensheid.

Heilzaam, hoopvol en confronterend, zo'n reisje naar Weimar. Twee extremen in één beweging. De Weimarspagaat kan nog een vaste oefening worden in het mentale turnen.

De Nieuwe Uitjes